

PRÀCTIQUES DISCRIMINATÒRIES EN LA IDENTIFICACIÓ POLICIAL

Diàlegs antiracistes: davant la resposta del Comitè de drets humans de la ONU que dictamina que l'Estat espanyol ha discriminat per raó de raça, amb ocasió del control d'identitat que va realitzar la policia nacional a Rosalind Williams l'any 1992.

El Comitè de drets humans de la ONU ha presentat al mes de juliol el dictamen davant la denúncia de Rosalind Williams motivada pel fet d'haver estat víctima d'un control d'identificació per la policia nacional l'any 1992 pel seu color de pell. Aquest dictamen posa de manifest que el Comitè no accepta que les persones amb determinades característiques físiques que obrin la possibilitat de ser estrangeres, com per exemple el color de pell, puguin ser assenyalades com a possibles vulneradores de la normativa d'entrada i permanència regular. Així el Comitè afirma que aquesta pràctica no només discrimina i afecta negativament a la dignitat de les persones afectades, sinó que contribueix a la propagació d'actituds xenòfobes entre la població en general.

Aquesta sentència arriba en un moment en que a nivell Europeu les lleis i polítiques migratòries marquen un retrocés en el respecte als drets humans i un deteriorament greu dels principis democràtics. Si bé en els darrers anys s'ha consolidat l'Europa fortalesa i l'externalització de fronteres, amb l'aprovació de la Directiva europea de La Vergonya s'aposta per la lluita contra la immigració clandestina, en aquest cas també en relació a les persones sense papers que ja estan residint a Europa, en detriment de la garantia dels seus drets.

Aquesta estratègia política té conseqüències en el dia a dia, ja que són constants els controls policials d'identificació sense uns criteris definits i que vulneren les garanties que preveu la llei, per les persones afectades. Des de SOS Racisme denunciem el fet que aquestes operacions, molts cops realitzades de manera col·lectiva, generen alarma social i contribueixen a criminalitzar a la població immigrada, alhora que sovint, vulneren l'ètica policial i els dels drets de les persones implicades.

Plantegem doncs un anàlisi en profunditat d'aquest dictamen per analitzar tant el cas concret, com per també fer un anàlisi més enllà que permeti plantejar responsabilitats i canvis en les polítiques selectives d'identificació de persones, per tal d'avançar en l'eradicació de pràctiques que posen de manifest l'existència d'un racisme institucional.

Presenta la sessió, Adriana Auset Domper, Diputada de l'Il·lustre Col·legi d'Advocat de Barcelona

Modera, Mª Helena Bedoya, membre de SOS Racisme-Catalunya

Estem davant d'un tema que té més futur que passat, tot i que els fet van succeir al 1992 i estem al 2009. Amb aquesta resolució de la ONU es crida a l'Estat espanyol en un plaç de sis mesos a establir un plec de disculpes públiques, per tal d'impedir que això torni a succeir. Hi ha uns antecedents de la qüestió:

Any 2001. Desplegament de l'Operació LUDECO, lluita contra la delinqüència organitzada de Equador i Colòmbia. El sol fet de que existeixi aquesta lluita específica ja dona molt sobre el que pensar.

Preàmbul de la llei 11/2003, vinculava la delinqüència, violència de gènere i integració social. Una clara barreja de seguretat ciutadana versus immigració.

I l'aprovació de la reforma de la Llei d'estrangeria, a la nova normativa es permet l'accés de la policia catalana als fixers d'estrangeria per poder participar en els controls de fluxos i seguretat.

Per parlar de tot plegat comptem amb:

- Francesc Guillen, Responsable de Projectes i organització de la Secretaria de Seguretat de la Generalitat. Abans Director de l'Escola de Policia i també professor de Dret constitucional de la UAB.
- Carlos Jiménez Villarejo, Exfiscal anticorrupció i President del Comitè d'Ètica de la Policia de Catalunya.
- Gonzalo Escobar, SOS Racisme-Catalunya. Professor de Dret Penal de la UB.

Francesc Guillen, Responsable de Projectes i organització de la Secretaria de Seguretat de la Generalitat.

El 6 de desembre de 1992 a l'Estació de Ferrocarrils de Valladolid, Rosalind Williams, espanyola, d'origen nord-americà i negre, baixa d'un tren amb el seu marit també d'origen estranger però blanc i el seu fill, també blanc. Dos policies s'hi adrecen i li demanen el passaport. La família es queixa i com no es posen d'acord els porten a la seva oficina als Ferrocarrils per continuar el requeriment de la identificació. Ella els mostra el passaport i la cosa acaba allí. En cap moment es queixa de maltractament. Al dia següent presenta una denuncia a la policia de Valladolid. El jutjat no veu delictes i dos dies després presenta dos queixes al Ministeri, una per haver-la identificat per ser negre, com a resposta a una ordre expressa; i l'altra per demanar una indemnització.

La primera la refusen, neguen que existeixi. I també la segona la deneguen tot i que sembla que ho anaven a acceptar perquè veien que no s'havien fet bé. Els afectats apel·len i no l'admeten a tràmit, però accepten la segona, i l'Audiència sentència i diu que no hi ha discriminació, i que la identificació és habitual en la vida en societat.

Rosalind torna de nou a presentar recurs d'emparament al Tribunal Constitucional. Aquest a la sentència 13/2000 fa una introducció i defineix que és discriminació i està

força bé. Però comença a analitzar el cas concret i aleshores canvia molt, usa tres arguments per dir que és correcte la pràctica policial:

- sí és idoni per detectar estrangers tenir en compte el color de la pell. I accepta l'argument del Ministeri, perquè aquell any la Brigada de Valladolid va detenir a 120 persones, per tant és una bona mesura procedent per la finalitat.
- La manera de dur-se a terme la mesura. En tot el moment no diu que hi ha maltractament. Així vol dir que no se la volia discriminar. I també cal tenir en compte l'entorn, una estació, lloc de trànsit de persones sense papers.

El Tribunal constitucional no accepta que els controls es puguin fer de manera generalitzada en funció del color de pell, però en alguns casos sí.

- Exigeix que l'administració provi que no ha actuat de manera discriminatòria. Inversió de la carga de prova. Directiva europea 2000/43.

Hi ha un vot particular que diu que el control indiscriminat d'estrangers va en contra de la dignitat humana. I diu que prova que era discriminatori és que la senyora era espanyola.

Crítica des del punt de vista constitucional: la sentència accepta el que diu el Ministeri, accepta que la mesura és idònia quan no ho és. No tots els estrangers són negres, no tots els espanyols blancs. I la realitat del cas ho mostra. Els 120 detinguts eren negres? No tenen cap altra manera millor per d'identificar, per exemple, la llengua. És important el principi de subsidiarietat, que el color de la pell no sigui el primer element a utilitzar. També oblida que quan hi ha una manera lesiva al principi d'igualtat, cal veure si la mesura té més beneficis o perjudicis. I en aquest cas es dona un missatge negatiu: les persones negres donen problemes. I el Tribunal també fa una errada fonamental, exigeix voluntarietat perquè es produeixi la discriminació, i això no és necessari.

Potser la identificació és una cosa de la vida social, però si li toca a algú, en aquest a la Sra. Rosalind per ser negra és que l'estem discriminant. És un acte clarament discriminatori.

Carlos Jiménez Villarejo, Exfiscal anticorrupció

Estem en una línia de construcció del principi de no-discriminació, que es contempla a la Constitució, els pactes internacionals de Nova York i de Roma i els tractats de la UE.

Respecte a la reforma de la Llei d'estrangeria hi ha un tema significatiu i marca una inflexió i accentua la discriminació dels estrangers i genera mesures no només discriminatòries sinó repressives. De l'article del text antic que parlava dels actes de discriminació, la reforma exclou el terme ciutadà. Acte discriminatori contra un estranger, d'una gravetat inusitada. Era la primera vegada que es qualificava com a l'estranger coma ciutadà i el que representa en un Estat de dret, ser un individu subjecte a drets. I això ha desaparegut.

No ens poden dir que és una manera d'ajustar els fluxos, no ho és. Hi ha una mesura antecedent en aquesta direcció. Es va signar un conveni entre els EEUU i l'Estat

espanyol sobre delinqüència greu, el 23 de juny de 2009, per augmentar la cooperació, i es va publicar al BOE. L'article 13 diu, que es poden transferir les dades personals que revelin informació sobre sindicació, sexualitat, sanitat, religió, etc, en compliment del conveni: per amenaces públiques; penals; procediments administratius o per qualsevol altre propòsit amb el consentiment de la part. Això ja està en vigor i és molt greu. Quan un llegeix la reforma de la Llei d'estrangeria, un ja veu que estem en un camí sense retorn.

El Comitè d'ètica ha elaborat una proposta de Codi ètic, que es basa en un Codi europeu, que recull les normes bàsiques de funcionament de la policia d'acord amb principis bàsics com el de no discriminació. Ha estat difícil i ara està en tràmit administratiu camí de la seva hipotètica aprovació. Hi ha resistències i oposició de la mà dels sindicats i les administracions locals, perquè no volen ni aquest ni cap altre Codi, perquè diuen que ja hi ha regles. És a dir, no hi ha res. És tot molt obert. A aquestes alçades del s.XX1 amb una societat complex dir que no tenim més que cinc articles de la llei del 86, feta amb Corcuera o amb Barrionuevo, és esperar poc. La llei diu que a les comunitats autònomes només es podran aprovar aquests cinc principis.

Estem en una crisi profunda d'un marc legal que reguli realment les actuacions policials. Sobretot tenint en compte la discrecionalitat amb la que actuen. I les normes que poden regular la detenció, els testimonis, l'ús de la força, etc. són normalment normes ocultes que els ciutadans no coneixen. Per això el ciutadà no pot demanar que se li restableixin els drets.

El comitè d'ètica és independent intenta caminar però amb dificultats. És el primer cop que a Europa hi haurà una cosa així: garantir actuacions policials subjectes als drets fonamentals, amb un control estricte perquè els ciutadans tinguin accessibilitat a les normes que regulen el funcionament policial.

Gonzalo Escobar, SOS Racisme-Catalunya

Planteja una sèrie de preguntes: estem davant una pràctica incorrecte d'un policia o d'una pràctica institucionalitzada? Que reflexa aquesta pràctica? Per què els Tribunals no van ser capaces de veure la discriminació? Quin ideari hi ha darrera de la pràctica?

La sentència diu que el color de pell serveix per a presumir la condició d'estranger. En canvi el Comitè diu que no, que el color de la pell no pot servir per detectar persones en situació administrativa irregular. Els nostres tribunals confonen estranger amb irregular, i això generen determinades pràctiques.

Hi ha dos idees contraposades: visibilitat versus eficàcia i rendabilitat. L'estranger és més visible, i a partir d'aquí tenim pràctiques com les que conclouen el programa pilot STEPSS, creat per evitar discriminacions en les actuacions policials per raó d'ètnia. Aquest conclou que la policia identifica a més estrangers que espanyols (1.306 versus 1.122). És més visible i va lligat a una determinada funció del sistema penal, quan la funció policial es mesura pel numero de detencions. Les xifres també mostren que del total d'identificacions, 1.075 van acabar en registres i 287 d'aquestes en delictes o faltes administratives. En aquest cas 160 imputats eren espanyols i 127 estrangers. Amb aquestes dades objectives es demostra que els immigrants no delinqueixen més.

Darrera d'aquesta qüestió hi ha un ideari i una determinada forma de pensar i d'entendre la societat. Es basa en que els estrangers no només són sospitosos sinó els responsables de la criminalitat i la violència. Molta gent creu que hi ha un augment de la violència i que de la mà d'un augment de la immigració descontrolat.

Si mirem les xifres penitenciàries veurem que aquestes no reflecteixen la realitat de la criminalitat. No es pot mesurar per la població reclusa perquè el que hi ha hagut és un enduriment del Codi penal de l'any 1995.

Si mirem la comparativa entre delictes i presos, no es correspon el % de delictes amb el % de penes. Les pràctiques han canviat tenim un sospitós més rentable i més visible. El mite es fa realitat: sospita sobre el immigrant, genera vinculació de la immigració amb la criminalitat i la inseguretat. I aquesta sospita també genera alarma social i actuacions policials que tornen a vincular la immigració amb la criminalitat i la inseguretat. I aquesta alarma social i actuacions policials generen sospita sobre el immigrant.

No podem fer polítiques d'immigració en clau penal, perquè només tindrem estrangers a les presons, com ja ens va passar amb els drogoaddictes.